

ACC. N:R M. 14642:1-7.

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Ekstrand, Malma
Härad: Torna Berättare: " " "
Socken: Everlöf Berättarens yrke: f.d. poliskonstapel
Uppteckningsår: 1959 Född år 1889 i Everlöf

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Liesmide. s. 1-7.

LUF 113

LIESMIDE.

Jag får beklaga, men det är ej mycket jag känner till eller kan lämna upplysning om ifråga om de saker som beröres i denna frågelistan. Jag skall emellertid i den mån detta är mig möjligt söka besvara densamma.

Några liesmeder fanns ej där på orten under den tid som här avses eller på 1890-talet. Man begagnade sig av två olika slags liar, vad fabrikationen beträffar, dels s.k. göingeliar, vilka tillverkats av bysmeder i trakten av Göingehäraderna, och dels sådana som allmänt benämndes gjutstålsliar, som, enligt vad som såades, importerats från Amerika. Om detta var med verkligheten överensstämmande eller om desamma tillverkats här i landet, kan jag ej lämna något tillförlitligt svar på. Vad det angår göingeliarna eller, som man sade, smidda liar, så köpte man dem i flesta fall å Sjöbo marknad direkt av tillverkarna, vilka brukade färdas dit för avyttring av sina smidesvaror bestående av såväl liar som andra slags eggjärn såsom knivar m.m. Transporten till marknaden företogs de med hästskjuts. På vad sätt varorna packades under

Lief H
1

ACC. N:R M. 14642:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

21

transporten, känner jag ej till. Det är ju möjligt att även parti-
försäljning förekom till någon återförsäljare eller järnaffär,
men på marknadsplatsen var det huvudsakligast minutaffärer som av-
slutades direkt med förbrukarna. Denna marknad inträffade alltid
den fjärde fredagen i juli månad. Omfattningen av liesmedernas
tillverkning eller försäljning per år, känner jag ej till. Någon
lieförsäljning genom gårdfariehandlare, har jag inget minne av,
att det förekom. Huruvida det förekom någon slags bytesaffär mel-
lan lanthandlarna och deras kunder på så sätt, att dessa lämnade
färdiga produkter som betalning för inköpta varor, vet jag ingen-
ting om. Jag har inget minne av, att jag hört ontalas något om
att detta skulle vara brukligt. Gjutstålsliarna köpte man antingen
hos någon lanthandlare som förde dylika varor eller i någon järn-
affär i Lund.

Skaft till liarna köptes även de å Sjöbo marknad av träslöj-
dare, som i likhet med liesmederna hade sin härstamning från Nor-
ra Skåne. Brynstickorna eller strykspånerna, som de i dagligt tal
benämndes, tillverkade man i allmänhet själv hemma på gårdarna.

En och annan fanns ju som även snickrade till sina lieskaft själv. Skärör vet jag mig aldrig ha sett, att man begagnade sig av där på orten, på den tiden för avverkning av säden. Då de vanliga slipstenarna voro utslitna till ett minimum, brukade man slå isönder dem i bitar av lämplig storlek, vilka man sedan använde som brynstenar.

Huruvida liar exporterades till utlandet, känner jag ej till, Liarnas försäljningspris eller om det var någon skillnad på detta ifråga om göingeliar eller gjutstålsliar, har jag ej alls något minne av. Själv har jag aldrig köpt någon lie. Jag vet ju inte, om man kan tala om, att försäljningen av liar vid något tillfälle haft högkonjunktur, men det är ju givet att försäljningen minskade efter hand som slätter- och skördemaskiner mer och mer kom i bruk och övertog en stor del av det manuelle arbetet med bärgning av skörden.

Om det fanns stämilar på liarna, kan jag ej minnas, men det är väl ganska troligt åtminstone på gjutstålsliarna. Något sätt på

vilket man kunde se på liarna om de voro bra eller mindre bra eller något sätt att pröva dem på, fanns mig veterligt ej. Liarnas längd kunde variera något utan särskild anledning, vad jag vet om. Någon särskild typbenämning förorsakad av liarnas längd existerade ej. Till form och utseende voro de i övrigt alla lika.

Lieskaften kunde ju vara mer och mindre krökta, men voro relativt sett alla likartade. För att spara ryggen under arbetet med ^{det} lien, var somliga av de äldre mannarna som hade gjort den förändringen med lieskaftet, att de hade bytt ut det i mitten på skaftet placerade handtaget /lieknaggen/ mot ett förlängt sådant eller med andra ord ett som var mera upphöjt från själva skaftet än på dem som man i allmänhet begagnade. Detta för att man ej skulle behöva kröka ryggen så mycket under arbetet. Liar för särskilda ändamål fanns ej, ej heller fällbara sådana. Som regel köpte man ej mera än en lie åt gången. Undantag kunde givitvis förekomma, då det gällde de större gårdarna med anställda drängar eller vuxna söner. Hur länge en lie kunde hålla, vågar jag ej uttala mig om. Det berodde givitvis på hur ofta densamma användes och hur ofta den sli-

pades. Man kunde nog räkna med ganska lång livstid för en lie.

Liarna användes till såväl skörd- som slätter. Olika slags liar härför hade man ej, men man använde sig gärna av halvslitna smalare liar till slätterarbete på ängarna och klövervallarna.

Vad skäran beträffar så har jag mig ej något bekant angående användningen av denna. Liarna däremot användes endast av männen. I enstaka fall kunde det väl inträffa att även en kvinna tog hand om lien i mindre omfattning mera som en tillfällighet såsom t.ex. avmejandet av en ranson grönfoder eller dylikt.

De nyinköpta liarna voro ej skarpslipade utan måste slipas till, som man sade, innan de kunde användas. Att finslipa lien var ett ganska tidsödande arbete på en vanlig slipsten som drogs med handkraft. Arbetet därmed utfördes av två personer, en som drog slipstenen och en som hade hand om själva slipningen, höll på, som man sade. Under tiden för skörden eller slättern brukade man finslipa liarna varje kväll efter det egentliga arbetets slut för dagen. Under arbetets gång skärptes lien med strykpånet så ofta detta visade sig vara av behovet påkallat. I allmänhet skärpte man lien

ACC. N:R M. 14642:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6

med strykstickan efter varje färdigmejad skår i fältets sträckning, innan man ställde färden tillbaka till utgångspunkten och började på ny skår. Man högg således ej från alla sidor runt fältet i likhet med vad som sker med slätter- och skördemaskiner.

Om man under arbetets gång råkade hugga i sten eller annat föremål, som förstörde eggen på lien, reparerade man skadan med hjälp av brynstenen. Något skydd för liens egg eller spets hade man ej.

Som tioåring år 1892 såg jag för första gången en skördemaskin, en självavläggare, vilken inköpts och brukades av patron Nils Henningsson å Karups gård under Sövdeborgs gods i Blentarps socken. Året därpå fick jag se den första slättermaskinen. Det var två bröder, Per och Hans Andersson, ägare till var sin gård n:r 11 och 12 i Everlöv, som tillsammans inköpte en sådan. Ungefär samtidigt var det en annan lantbrukare, Jöns Åkesson, Everlöv n:r 4, Bläddesm förskaffade sig en skördemaskin, självavläggare. Dessa båda sistnämnda maskiner användes förutom till eget bruk för utlåning mot ersättning per dag mot en avgift av åtta kronor för slätter- och tio kronor för skördemaskinen till andra lantbrukare i orten.

ACC. N:R M. 14642:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7

Låntagarna fingo själva släppa till dragkraften i form av hästar, men för maskinernas bruk och skötsel medföljde en man från ägar-
nas familjer. Så småningom var det flera som förskaffade sig dyli-
ka maskiner, men den exakta tiderna härför, kan jag ej med bestämd-
het komma ihåg.

Innan man började avmejningen med maskinerna, högg man först en skår runt fältet med en lie, för den händelse detta gränsade till en grop, en gårdsgård eller annat som lade hinder i vägen för maskinen att komma fram för avmejning av den första skären.

Malmö i augusti 1959

